

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Національний авіаційний університет

Анотація. У статті досліджено формування механізму митного контролю у системі економічної безпеки держави, впровадження якого сприятиме попередженню та блокуванню зовнішніх та внутрішніх загроз національній економіці

Ключові слова: митний контроль; економічний механізм; фінансова безпека; економічна безпека

IMPROVEMENT OF THE CUSTOMS CONTROL MECHANISM IN THE FINANCIAL SECURITY SYSTEM OF UKRAINE

Abstract: The article examines the formation of the mechanism of customs control in the system of economic security of the state, the implementation of which will help prevent and block external and internal threats to the national economy

Keywords: customs control; economic mechanism; financial security; economic security

В сучасних умовах впливу світових фінансових систем на національні економіки роль держави трансформується. Це обумовлює посилення уваги до забезпечення прийнятого рівня фінансової безпеки, яку можна сприймати як головну умову здатності уряду країни реалізувати самостійну фінансову політику держави відповідно до національних інтересів. Фінансова безпека держави є складною багаторівневою динамічною системою, що обумовлено наявністю значної кількості її підсистем та об'єктів, якій властива здатність спрямування її до визначеного стану, незважаючи на негативний вплив зовнішніх та внутрішніх загроз. Це вимагає формування ефективних механізмів попередження та усунення вище зазначених загроз її стійкому стану, в якості чого можна розглядати механізм державного фінансового контролю. Предметна сфера даного дослідження зосереджена на одному з основних видів такого механізму – митному контролі, який є складним поєднанням взаємопов'язаних складових – бюджетного (фіскального) та валютного контролю. Обґрунтованість включення саме означених видів контролю до предметної галузі дослідження митного контролю у системі фінансової безпеки обумовлена:

1) специфічністю об'єктного складу (валютні цінності, податки, митні платежі є об'єктами митного контролю);

2) важливістю стягнення податкових і митних платежів до державного бюджету при здійсненні митних операцій суб'єктами господарювання, що є запорукою зміцнення бюджетного потенціалу держави.

Таким чином, комплексний характер митного контролю дозволяє запропонувати структуру його механізму в системі забезпечення фінансової безпеки держави.

У дослідженні державних або місцевих фінансів механізм контролю вживається у множині «контрольні механізми», що спричиняє думку про ототожнення контрольних механізмів з його методами, засобами або інструментами. Однак механічне поєднання методів не відображає внутрішнього змісту механізму, який виконує важливі системні функції у межах означеної системи. В основу нового механізму державного фінансового контролю варто покласти процесний підхід у поєднанні з впровадженням сучасних інформаційних технологій. Процесний підхід означає формування механізму контролю не щодо діючих органів управління та контролю, а щодо окремих процесів реалізації контрольних дій. Така теза є обґрунтованою, оскільки інформатизація економіки сприятиме впровадженню більш досконалих інструментів, форм, засобів контролю, що призведе в кінцевому підсумку до розвитку контрольного механізму в цілому.

У контексті забезпечення фінансової безпеки держави уточнимо, що механізм митного контролю у системі фінансової безпеки – це процес впливу суб'єкта митного контролю на об'єкт за допомогою методів, які використовуються в межах здійснюваної митної політики для дотримання визначеного рівня фінансової безпеки держави за наявності сформованого нормативно-правового, кадрового, інформаційного та організаційного забезпечення. Це означає, що розробка стратегії забезпечення фінансової безпеки в країні повинна будуватися через впровадження відповідного механізму усунення та блокування зовнішніх та внутрішніх загроз національній економіці (механізму митного контролю). Це виявляється у здійсненні контролю за експортно-імпортними операціями, спрямованими на підтримку важливих для України пріоритетів та захист вітчизняного виробника, за розробкою заходів протидії неконтрольованому відпливу національних матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів [1, с. 148].

Центральними елементами контрольного механізму є суб'єкти та об'єкти митного контролю. До суб'єктів можна зарахувати органи державної влади, що мають відповідні контрольні владні повноваження, діяльність яких спрямована на прийняття управлінських рішень щодо реалізації митної політики в державі. Це, в першу чергу, Державна митна служба (до недавнього часу – Державна фіскальна служба, яка реалізовувала контрольні функції у сфері митної справи), Державна податкова служба, регіональні митниці, митні пости.

Функціонування контрольного механізму реалізується при застосуванні спеціальних методів митного контролю, які відображають вплив суб'єктів контролю на об'єкти. У теорії контролю його методи часто пов'язують з видовою класифікацією останнього за часом його здійснення, що надає можливість класифікувати методи попереднього, поточного та наступного контролю.

Попередній контроль співвідноситься з превентивною функцією фінансового контролю та здійснюється на етапі планування означеної митної операції (враховуючи специфіку митного контролю, можна говорити про впровадження системи управління ризиками, що реалізує вибірковість митних операцій). Поточний митний контроль на практиці реалізується за допомогою методу поточного митного аудиту. Як показує практика, більшість контролюючих органів, які є складовими елементами контрольного митного механізму, свою діяльність здійснюють саме у формі поточного контролю. Поточний митний аудит містить: перевірку митної вартості товарів, визначення країни його походження; перевірку тарифної класифікації; правильності нарахування митних платежів; ідентифікацію ризикових контрагентів та перевірку інших документів і відомостей при митному оформленні товарів і транспортних засобів. Це призводить до створення часових незручностей при транспортуванні товарів; скорочення пропускнуєї спроможності митних постів, технічних складностей при митному оформленні, що в цілому негативно відображається на обсягах експортно-імпортних операцій.

В контрольно-ревізійній практиці третій вид фінансового контролю – наступний контроль – здійснюється контролюючим суб'єктом після факту проведення господарської (митної) операції. В контексті механізму митного контролю можна говорити про так званий пост-аудит, який вважають одним з головних критеріїв оцінки митної безпеки країни, елементом системи оцінки ризиків. Митний аудит передбачений Кіотською Конвенцією, яка визначає, що пост-аудит є важливою формою сучасного митного контролю та сприяє розвитку торгівлі. Його роль полягає у створенні сприятливих умов для учасників митних операцій, оскільки він дозволяє забезпечити системне управління цілим ланцюгом постачання [2]. В такому контексті пост-аудит визначають єдиним дієвим комплексом контрольно-перевірочних заходів. Додатково його вважають передумовою спрощення міжнародної торгівлі, оскільки він дозволяє спростити митні процедури, зменшити час на митне оформлення. Водночас повноцінну документальну перевірку митних операцій доцільно здійснювати саме на етапі наступного митного контролю. Механізм митного контролю у системі фінансової безпеки призначений протидіяти негативному впливу зовнішніх та внутрішніх загроз або мінімізувати такий вплив.

Кадрове забезпечення сформованого механізму – це діяльність, спрямована на забезпечення суб'єктів забезпечення фінансової безпеки органів державної влади, що мають відповідну компетенцію, персоналом з необхідним рівнем кваліфікації, навичок, професійних якостей, спроможних вирішувати поставлені завдання.

Організаційне забезпечення новоствореного механізму митного контролю можна тлумачити з двох позицій: 1) як взаємопов'язана сукупність структурних підрозділів Державної митної служби, митниць, митних постів, інших учасників митного контролю; 2) як функція управління окремих

суб'єктів митного контролю щодо досягнення цілей фінансової безпеки держави. Логічне поєднання наведених позицій дозволяє визначити організаційне забезпечення механізму митного контролю як єдність та взаємодію його системоутворюючих суб'єктів та здійснюючих ними контрольних процесів.

Результатом функціонування механізму є виявлені відхилення, які виражаються обсягом зловживань при митному оформленні товарів та інших об'єктів, у фактах порушення митного законодавства, в тому числі порушення митного режиму, незаконне застосування пільг при здійсненні митних операцій тощо. Одним з елементів механізму митного контролю є блок оцінки, що призначений для аналізу результатів здійсненого контролю та оцінювання дотримання нормативних індикаторів системи фінансової безпеки. При недотриманні рівня зазначених показників фінансової безпеки приймається управлінське рішення, спрямоване на підвищення рівня ефективності механізму для подальшого зменшення або усунення виявлених відхилень. У теорії контролю цей етап називається етапом реалізації результатів контролю, що спрямований на: 1) реалізацію впливу на порушників митного законодавства шляхом застосування штрафних санкцій, застосування заходів адміністративного впливу, позбавлення ліцензій тощо; 2) формування напрямів покращення окремих елементів функціонування механізму митного контролю (удосконалення нормативно-правового, організаційного, кадрового, інформаційного забезпечення, підвищення ефективності функціонування контролюючих суб'єктів, удосконалення методів митного контролю тощо) [3].

Таким чином, зростання обсягу та розширення напрямів виявлених порушень у сфері митного законодавства негативно впливає на рівень фінансової безпеки держави, що актуалізує питання пошуку механізму їх недопущення або зменшення у майбутньому. Уточнено, що під механізмом митного контролю варто розуміти процес впливу суб'єкта митного контролю на об'єкт за допомогою методів, які використовуються в межах здійснюваної митної політики для дотримання визначеного рівня фінансової безпеки держави за наявності сформованого нормативно-правового, кадрового, інформаційного та організаційного забезпечення. Це обумовило формування структури вище зазначеного механізму в системі фінансової безпеки держави, що містить суб'єктно-об'єктну складову механізму, які взаємодіють шляхом використання контрольних методів, блок оцінки результатів контролю з позиції дотримання встановлених індикаторів фінансової безпеки, управлінське рішення за результатами проведеного митного контролю, яке спрямоване для реалізації впливу на порушників митного законодавства шляхом застосування штрафних санкцій, застосування заходів адміністративного впливу, позбавлення ліцензій тощо; формування напрямів покращення окремих елементів функціонування механізму митного контролю. Розробка майбутньої стратегії забезпечення фінансової безпеки в країні повинна будуватися через впровадження відповідного механізму усунення та блокування зовнішніх та внутрішніх загроз національній економіці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Митний кодекс Співтовариства: Регламент (ЄС) № 450/2008 Європейського парламенту та Ради : від 23 квітня 2008 року URL: <http://kompmp.rada.gov.ua/>
2. Новосад І. Митна безпека як важлива складова економічної безпеки держави. *Світ фінансів*. 2015. №2. С.145-153.
3. Костишин Ю.С. Науково-методичний підхід до оцінювання ефективності митного контролю в системі фінансової безпеки. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 4 (94). С. 88-98.

Войченко Тетяна Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та бізнес-технологій, Національний авіаційний університет, Київ, e-mail: larino101266@gmail.com

Радченко Олена Андріївна, доцент кафедри маркетингу, Національний авіаційний університет, Київ, e-mail: mirnau@i.ua

Voichenko Tetyana O. - candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Business Technologies, National Aviation University, Kyiv, e-mail: larino101266@gmail.com

Radchenko Olena A. - Associate Professor of Marketing, National Aviation University, Kyiv, e-mail: mirnau@i.ua